

สรุปกิจกรรมพี่น้องมอแกนเรียนรู้ดูงาน
บ้านทับตะวัน บ้านน้ำเค็ม บ้านทุ่งหว้า บ้านทับปลา จังหวัดพังงา
และบ้านราไวย์ บ้านท่าฉัตรไชย บ้านหินลูกเดียว จังหวัดภูเก็ต
18-23 ธันวาคม 2550

หลักการและเหตุผล

ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงปัจจุบันนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องปรับตัวและดำรงอยู่ให้เท่าทันปัญหาและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่รุมนำเข้ามา ทั้งที่เผชิญกับตัวเราและชุมชน ชุมชนชาวเลมอแกนที่อาศัยอยู่ในหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา ก็เช่นกัน ภายหลังจากที่ประสบภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิแล้ว ชาวมอแกนต้องพบความเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่การขึ้นมาอยู่ที่พักชั่วคราวบนฝั่ง การสร้างหมู่บ้านใหม่ที่อ่าวบอนใหญ่ เกาะสุรินทร์ใต้ การรับความช่วยเหลือขององค์กรและมูลนิธิต่างๆ

อย่างไรก็ดี การช่วยเหลือใดๆ นั้นควรก่อให้เกิดการพึ่งตัวเองได้อย่างยั่งยืนในวิถีแบบมอแกน ซึ่งต้องทำให้มอแกนมีระบบคิดที่เชื่อมโยงจากฐานรากวัฒนธรรมของตนและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เข้ามาได้อย่างชาญฉลาด ซึ่งการศึกษาดูงานชุมชนชาวเลที่ผ่านกระบวนการกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม ถือเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนมอแกน หมู่เกาะสุรินทร์ ได้เรียนรู้และหันมารับมือเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดกิจกรรมพี่น้องมอแกนเรียนรู้ดูงานโดยการสนับสนุนของ UNDP และ UNESCO เมื่อเดือนตุลาคม 2548 โดยไปดูงาน ณ หมู่บ้านทุ่งดาบ ต. เกาะพระทอง อ. คุระบุรี จ. พังงา บ้านทับตะวัน ต. บางม่วง อ. ตะกั่วป่า จ. พังงา บ้านปากเตรียม ต. คุระ อ. คุระบุรี จ. พังงา บ้านเกาะยวน้อย อ. เกาะยาว จ. พังงา บ้านท่าฉัตรไชย อ. ถลาง จ. ภูเก็ต ซึ่งพบว่าพี่น้องมอแกนได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์สร้างกระบวนการและทักษะในการดำรงอยู่ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสภาวะสังคมปัจจุบันได้ในระดับหนึ่ง

โครงการนำร่องอันดามัน ร่วมกับโครงการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อนชนเผ่า โดยการสนับสนุนจาก “กองทุนดีชี-สู่อันดามัน” จึงได้จัดกิจกรรมพี่น้องมอแกนเรียนรู้ดูงานขึ้นอีกครั้งที่สอง ในระหว่างวันที่ 18-23 ธันวาคม 2550 โดยเดินทางไปเยี่ยมเยียน ชุมชนบ้านน้ำเค็ม ชุมชนทับตะวัน ชุมชนทุ่งหว้า ชุมชนทับปลา จังหวัดพังงา ชุมชนแหลมหลา ชุมชนหินลูกเดียว และชุมชนราไวย์ จังหวัดภูเก็ต เพื่อเปิดโลกทัศน์ของชาวมอแกนให้กว้างขึ้นและได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่หลากหลายมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ตัวแทนกลุ่มมอแกน หมู่เกาะสุรินทร์ ได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนชุมชนตัวอย่าง และร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

2. เพื่อส่งเสริมให้ตัวแทนที่เดินทางไปดูงานได้นำประสบการณ์มาวิเคราะห์ ถ่ายทอด ให้สมาชิกอื่นๆ ได้รับทราบ และหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมอแกน หมู่เกาะสุรินทร์ให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและรู้เท่าทันในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง
3. เพื่อสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนมอแกนและชุมชนอื่นๆ

ผู้ร่วมเรียนรู้ดูงาน

กิจกรรมพี่น้องมอแกนเรียนรู้ดูงานครั้งที่สองมีผู้ร่วมเรียนรู้ดูงานเป็นตัวแทนมอแกนจำนวน 27 คน ทั้งหญิงชาย ผู้ใหญ่และเยาวชน จากชุมชนมอแกนหมู่เกาะสุรินทร์และชุมชนบางแบก อ.คุระบุรี มีทีมงานโครงการร่วมเดินทางด้วยจำนวน 6 คน และพนักงานขับรถ 3 คน รวมทั้งสิ้น 36 คน (โปรดดูรายชื่อในภาคผนวก)

สรุปกิจกรรมการเรียนรู้ดูงาน

วันที่ 18 ธันวาคม 2550 --ตัวแทนมอแกนเดินทางจากเกาะสุรินทร์ และพักค้างคืนที่หมู่บ้านชัยพัฒนาสภากาชาดไทย (ทุ่งรัก)

วันที่ 19 ธันวาคม 2550 --กิจกรรมเตรียมความพร้อมพี่น้องมอแกนก่อนเรียนรู้ดูงาน : การตั้งโจทย์การเรียนรู้สำหรับชุมชนมอแกน

ทีมงานโครงการนำร่องอันดามันได้จัดประชุมสร้างความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้พี่น้องมอแกนก่อนดูงาน ณ ห้องประชุม อาคารอเนกประสงค์ หมู่บ้านชัยพัฒนาสภากาชาดไทย (ทุ่งรัก) ก่อนการประชุม ทีมงานได้ชวนพี่น้องมอแกนเล่นเกมละลายพฤติกรรม คือเกมวาดรูป โดยแบ่งมอแกนออกเป็นสามกลุ่ม พร้อมกับตั้งชื่อกลุ่มของตนเอง มีชื่อกลุ่มดังนี้คือ “เอกานกาโยย” “ลอบาน” และ “กอด้าง” ทีมงานได้ให้

แต่ละกลุ่มดูรูปที่เตรียมไว้ แล้วให้ผลัดกันออกมาวาดส่วนต่างๆ ของรูปนั้น โดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการวาดรูปนี้ ทีมงานลองให้วาดรูปก่อนโดยไม่ปรึกษากันและช่วงที่สองได้ให้เวลาแต่ละกลุ่มได้ทดลองวาดและปรึกษากันก่อนในกระดาษ A4 หลังจากเล่นเกมนี้มอแกนให้ความเห็นว่าเกมนี้ให้ความสนุก ความสามัคคี ทำอะไรต้องร่วมมือกัน ต้องปรึกษากัน ผลงานต่างๆ จึงจะออกมาดี ทีมงานพบว่ามอแกนทุกคนได้มีส่วนร่วมในเกมนี้ และรู้สึกสนุกกับการได้ออกมาวาดรูปด้วยตัวเอง แม้ส่วนใหญ่จะยังเขินอาย ไม่คุ้นกับการเขียนอยู่บ้าง และในช่วงของการได้ปรึกษากันและวาดรูปในกระดาษแผ่นเล็กก่อนหน้านี้

กลุ่มหนึ่งได้แบ่งงานกันว่าใครจะวาดส่วนไหนเวียนกันจนครบ ซึ่งก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการทำงานเป็นกลุ่ม

หลังจากนั้นได้เข้าสู่กิจกรรมเตรียมความพร้อมมอแกนและการสร้างกระบวนการคิดเรื่องการรวมกลุ่มและความเข้มแข็งภายในชุมชน รวมทั้งชวนให้รู้จักสังคมกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศไทย ในหัวข้อ “มอแกนไม่โดดเดี่ยว 1” ทีมงานได้ชวนให้มอแกนได้เห็นถึงปัญหาของพี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเมืองไทย และการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของตน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าพี่น้องมอแกนไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางปัญหาที่มารุมเร้า เพราะยังมีพี่น้องชนเผ่าอื่นๆ เช่น ม้ง กะเหรี่ยง อาข่า เมี่ยน ลาหู่ คะฉิ่น เป็นต้น พี่น้องเหล่านี้ต่างก็มีปัญหาไม่ต่างกัน ดังเช่นปัญหาที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย สัญชาติ ความยากจน การขาดโอกาสทางการศึกษา การทำงานเป็นต้น พี่น้องกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้มารวมตัวกันเป็นเครือข่าย กลุ่มที่ใกล้ชิดตัวมอแกนเองก็มีพี่น้องมอแกนจากเกาะเหลาและราไวยก็รวมตัวกันเป็นเครือข่ายแล้ว รวมถึงพี่น้องเครือข่ายอุรักลาไยเกาะลันตา-เกาะพีพีก็เช่นกัน ทีมงานได้ทิ้งท้ายให้มอแกนได้คิดว่า ณ วันนี้ พี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์ จะต้องหันมาคิดทบทวนเรื่องของตนเอง ความเป็นชุมชนและการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชนบ้างแล้ว ทั้งนี้ก็เพื่อตัวเราและลูกหลานได้มีชีวิตที่ดี สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขตลอดไป

กิจกรรมต่อจากนี้ ทีมงานได้แทรกการเล่านิทานเพื่อกระตุ้นความสามัคคีในชุมชน นั่นคือเรื่องผุ้งนกกกระจาบติดตาข่าย และไม่ซีกกับพี่น้องสามคน หลังจากได้ฟังนิทานดังกล่าว ทำให้หลายคนได้สะท้อนคิดถึงความเป็นกลุ่มก้อนและนึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชนมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นทีมงานได้ให้แง่คิดในหัวข้อ “มอแกนไม่โดดเดี่ยว 2” ซึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องวิถีวัฒนธรรมและการรวมกลุ่มของชนเผ่าพื้นเมืองในโลก ดังเช่นเอสกิโม เมารี อินเดียนแดง เป็นต้น ทีมงานได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชนเผ่า การมีภูมิปัญญาที่น่าทึ่งและปัจจุบันชนเผ่าเหล่านี้กำลังเป็นที่สนใจของสังคมโลกเป็นอย่างยิ่ง และที่สำคัญกลุ่มชนเหล่านี้ได้รวมตัวกัน สร้างความเป็นหนึ่งเดียวให้เกิดในกลุ่ม และเรียกร้องขอให้ตนเองอยู่ในวิถีวัฒนธรรมแบบเดิม รวมถึงการอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีเกียรติในสังคมโลกด้วย และทีมงานได้ชวนพี่น้องมอแกนเล่นเกมส่งข่าวสาร โดยแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่มเช่นเดิม และให้ตัวแทนไปรับข้อความซึ่งมีทั้งภาษาไทยและภาษามอแกน มาส่งต่อให้สมาชิกในกลุ่ม แล้วกระซิบบอกต่อกันจนถึงคนสุดท้าย โดยคนสุดท้ายต้องมาเขียนข้อความที่รับมาในกระดาษชาร์ต ภายหลังการเล่นเกมน ทีมงานพบว่าส่วนใหญ่ ข้อความที่รับมาจะผิดเพี้ยนไปจากเดิมและมีต่อเติมบางประโยคด้วย มีกลุ่มหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดข้อความได้ค่อนข้างชัดเจน และพบว่ามอแกนจะจดจำประโยคที่เป็นภาษามอแกนได้ดี อีกทั้งยังรู้สึกสนุกกับการใช้ภาษา มอแกนสื่อสาร เกมนี้ทำให้พี่น้องมอแกนได้

แง่คิดว่าการส่งและรับข่าวสารต่างๆ นั้นต้องมีการตรวจสอบดีๆ ทั้งจากแหล่งข่าวและผู้ให้ข่าว ถ้าไม่รู้ข้อมูลที่แน่ชัดก็ไม่ควรพูดต่อๆ กันไป เพราะจะทำให้เกิดผลเสียได้ ถ้าเป็นข่าวร้าย ดังเช่นข่าวลือเรื่องสึนามิ หรือการถูกไล่ที่ เป็นต้น

ต่อจากนี้ ทีมงานได้นำเข้าสู่ประเด็นพูดคุย เรื่อง “การท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีชุมชนเกาะยาว และคีรีวง” ซึ่งสะท้อนให้มอแกนได้เห็นภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ซึ่งให้เห็นว่าชุมชนเกาะยาวซึ่งเป็นชุมชนมุสลิม ได้มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มีการพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมทัศนียภาพบนเกาะ ซึ่งมีจุดน่าสนใจหลายจุด รวมถึงการพาล่องเรือ ชมเกาะต่างๆ โดยทั้งหลายเหล่านี้เกิด

ได้จากการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ในชุมชนเกาะยาวยังมีกลุ่มต่างๆ อีกมาก ดังเช่นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ทำให้มีคนหลากหลายกลุ่มมาเที่ยวเยี่ยมชมและเรียนรู้งานจำนวนมาก และอีกชุมชนหนึ่งคือชุมชนคีรีวง จ.นครศรีธรรมราช ก็เป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกันภายหลังเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ น้ำป่าพัดท่วมบ้านเรือนของคนแถบนี้ แต่พวกเขาก็ไม่ย่อท้อ นำสิ่งที่ยังหลงเหลืออยู่ทั้งในแง่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมมาให้คนรุ่นหลังได้สืบสานต่อ พวกเขาได้รวมกลุ่มกันจากจุดเล็กๆ ปัจจุบันในชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนที่น่าสนใจ มีกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้นหลายกลุ่มด้วยกันและมีคนมาดูงานจำนวนมาก ตัวอย่างกลุ่มเหล่านี้คือ กลุ่มท่องเที่ยว กลุ่มผ้ามัดย้อม กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป็นต้น

ทีมงานเสริมความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสะท้อนให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ในสังคมของพี่น้องชนเผ่าพื้นเมืองต่างประเทศ เช่นเมารี ซึ่งปัจจุบันชนกลุ่มนี้ได้เป็นเจ้าของที่อุทยานและมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานด้วยตนเอง รวมถึงมีการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยการพานักท่องเที่ยวดำน้ำดูปะการัง พาทัวร์ชมปลาวาฬ ซึ่งรับประกันว่าหากไม่เห็นปลานี้ยินดีคืนเงิน และทีมงานได้ดึงความสนใจมาสู่ชุมชนมอแกน เกาะสุรินทร์ ซึ่งให้เห็นถึงจุดเด่นของหมู่บ้านมอแกนและสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาความรู้ที่น่ายกย่องของมอแกน ดังเช่นประเพณีหล่อโองที่เหลือแห่งเดียวในประเทศไทย เรือกำบางมอแกนที่มีภูมิปัญญาล้าลึกสร้างโดยไม่ต้องใช้ตะปู บ้านบนหาดทรายที่มีเสน่ห์ การดำน้ำโดยไม่ต้องมีอุปกรณ์ช่วย การสานเสื่อและกระปุก รวมถึงมีเครื่องดนตรีและการร้องรำที่เป็นเอกลักษณ์ เหล่านี้ล้วนมีคุณค่าและเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาเรียนรู้และมาเยี่ยมชมหมู่บ้านมอแกน เราจึงควรอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและสืบสานต่อไปให้ลูกหลานของเราต่อไป

นอกจากนี้ทีมงาน ยังได้กระตุ้นให้พี่น้องมอแกนเห็นความสำคัญของการสร้างกฎระเบียบสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อการมาเยี่ยมชมในชุมชนอย่างเคารพวัฒนธรรมของกันและกัน ซึ่งมอแกนก็เห็นด้วยและ

เล็งเห็นว่าหากนักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎของชุมชนจะเป็นสิ่งดี และเห็นร่วมกันว่าจะต้องมีการร่างกฎระเบียบดังกล่าวขึ้นพร้อมทั้งติดป้ายประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจตรงกัน ดังเช่นการแต่งกายของนักท่องเที่ยว ต้องเคารพชุมชน ไม่ใส่ชุดชั้นในมาเดินในหมู่บ้านมอแกน ห้ามนักท่องเที่ยวเก็บและทำลายปะการัง เป็นต้น

ในช่วงท้ายของการประชุมสร้างความเข้าใจเรื่องการเดินทาง ทีมงานได้ฉายวีซีดี มอแกนดูงานครั้งที่ 1 ให้ทุกคนได้ดู เพื่อเป็นการกระตุ้นบรรยากาศการดูงานและแนะนำชุมชนที่จะไปดูงานในครั้งนี้ ทีมงานได้บอกข้อมูลพื้นฐานชุมชนและสิ่งที่จะไปเยี่ยมชมในชุมชนเหล่านั้นแบบคร่าวๆ เพื่อให้มอแกนได้มองเห็นภาพชุมชนในเบื้องต้น รวมทั้งได้แบ่งกลุ่มการเรียนรู้ดูงานเป็น 3 กลุ่ม โดยมีกลุ่มผู้ใหญ่ 2 กลุ่ม และกลุ่มผู้หญิงและเยาวชนอีก 1 กลุ่ม พร้อมกับให้ตั้งชื่อกลุ่มของตน ดังมีชื่อต่อไปนี้เป็นคือ มาม่ง จี้จุ่ม และมานก แต่ละกลุ่มจะมีทีมงานเป็นพี่เลี้ยงเพื่อดูแลสมาชิกในกลุ่มและให้สมาชิกทุกคนคอยดูแลกันและกันด้วย

วันที่ 19 ธันวาคม 2550

● กิจกรรมเรียนรู้ดูงานบ้านน้ำเค็ม จ.พังงา

- เดินทางไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็มและพิพิธภัณฑ์มอแกน ซอยสุพรรณ โดยพิพิธภัณฑ์สิรินามิเป็นสถานที่ให้ความรู้ในเรื่องการเกิดสึนามิ รวบรวมพื้นที่ความเสียหาย การฟื้นฟูและความช่วยเหลือที่หลังไหลเข้ามา โดยมีคุณภคิกา ผลารักษ์ นักศึกษา

ปริญญาโทซึ่งทำวิทยานิพนธ์ในหมู่บ้านน้ำเค็มและเป็นหนึ่งในทีมงานมาให้ความรู้สภาพพื้นที่ และการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ทำให้มอแกนได้เห็นภาพและมีความเข้าใจในพื้นที่นี้มากขึ้น รวมถึงได้พา มอแกนไปเยี่ยมชมพื้นที่ซอยสุพรรณด้วย ซึ่งซอยนี้ได้มีความพยายามในการสร้างพิพิธภัณฑ์มอแกนขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมและให้เด็กรุ่นหลังได้สืบสานคุณค่าในวัฒนธรรมของตน ขณะนี้อยู่ในช่วงการเริ่มสร้างและขยายกิจกรรมในศูนย์

วันที่ 20 ธันวาคม 2550

● กิจกรรมเรียนรู้ดูงานที่บ้านทับตะวัน จ.พังงา

ในช่วงปี 2548 ทีมงานได้พาพี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์มาเยี่ยมเยียนชุมชนทับตะวันคราวหนึ่งแล้ว การดูงานในครั้งนี้มีสมาชิกในกลุ่มหลายคนยังไม่เคยมาเรียนรู้กระบวนการกลุ่มของมอแกนทับตะวัน รวมทั้งต้องการสะท้อนให้มอแกน

เกาะสุรินทร์เห็นถึงความต่อเนื่องและยั่งยืนในกิจกรรมที่ชาวทับตะวันได้สานต่อกิจกรรมด้วยตนเอง ทีมงานจึงพาพี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์มาที่นี่อีกครั้ง

กิจกรรมการเรียนรู้ดูงานได้เริ่มต้นขึ้นที่ศูนย์วัฒนธรรมมอแกนบ้านทับตะวัน ซึ่งกำลังจะเปิดใช้งานในอีกไม่กี่วันข้างหน้า ตัวแทนชาวมอแกนทับตะวัน คือ ป้าลาบ และน้องอรวรรณ หาญทะเล ได้มาเล่าเรื่องราวการต่อสู้และดำเนินกิจกรรมในช่วงหลังสันติภาพที่ผ่านมา เยวชนบ้านทับตะวันได้รวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ คือทำร้านอาหาร ขายข้าว ขนมจีน กาแฟ ทำกลุ่มผ้าบาติก ผลิตภัณฑ์จากไม้มะขาม ทำวิทยุชุมชน และทำวิจัยท้องถิ่นในประเด็นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมอแกน เพื่อการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมอีกด้วย โดยได้เงินทุนสนับสนุนเบื้องต้นจากองค์กรพัฒนาเอกชนและภายหลังได้ระดมทุนกันเอง ปัจจุบันร้านอาหาร ซึ่งมีชื่อว่า โดมมอแกน ยังคงเปิดกิจการอย่างต่อเนื่อง สำหรับแผนกิจกรรมที่กลุ่มชาวบ้านทับตะวันจะดำเนินการต่อคือ

- การเปิดศูนย์วัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลภายนอก โดยจะฟื้นฟูการร้องรำวงเงิ่ง การเรียนการสอนภาษามอแกน เพื่อฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมมอแกนขึ้นมา ซึ่งจะมีผู้เฒ่าผู้แก่ชาวมอแกนทับตะวันเป็นครูสอน รวมถึงมีแผนจะผลักดันให้เกิดหลักสูตรท้องถิ่นวัฒนธรรมมอแกนในโรงเรียนด้วย ทั้งนี้ชาวทับตะวันต้องการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมมอแกนและอยากลดอคติทางชาติพันธุ์ที่เกิดกับกลุ่มตนในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งน้องอรวรรณ ได้สะท้อนให้เห็นว่าหลายครั้งที่เด็กมอแกนไม่ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกับเด็กไทยทั่วไป ยังถูกเพื่อนๆ และครูมองอย่างเหยียดหยาม ซึ่งทำให้เด็กมอแกนน้อยใจ บางคนไม่อยากไปโรงเรียน เธอย้ำอีกว่าการมีศูนย์วัฒนธรรมตงนี้จะทำให้สังคมเข้าใจมอแกนมากขึ้น รวมถึงตัวมอแกนเองก็จะภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น
- รวมกลุ่มพิทักษ์สิทธิในที่ดินบริเวณชุมเขี้ยว ซึ่งถูกนายทุนอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของหลังสันติภาพ ชาวทับตะวันเปรียบชุมเขี้ยวเป็นเหมือนตลาดใหญ่ที่มีพืชผักและสัตว์ในป่าขายเลนนานาชนิดให้หากินได้โดยไม่ต้องเสียสตางค์ หากถูกนายทุนยึดครองไป ปากท้องและวิถีชีวิตต้องถูกกระทบอย่างสาหัส ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านอย่างป้าลาบและกลุ่มเยวชนจึงได้รวมตัวกันต่อสู้และร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเข้าร่วมในเวทีสัมมนาทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การมาเรียนรู้ดูงานครั้งนี้ป้าลาบและน้องอรวรรณ ได้พาพี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์ ไปเยี่ยมชมชุมเขี้ยวและทะเล แหล่งทำมาหากินของชาวทับตะวันด้วย ทำให้ได้บรรยากาศและเห็นภาพของความเป็นชุมชนที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นด้วย น้องอรวรรณ ได้เล่าเพิ่มเติมว่า บริเวณชุมเขี้ยวนี้พวกเธอได้พาเยวชนในหมู่บ้านมาจัดค่ายจำนวน 2 ครั้งแล้วเพื่อให้เด็กๆ ได้เห็นความสำคัญและคุณค่าอันหลากหลายของชุมเขี้ยว รวมถึงได้ร่วมกันจับบันทึกรูปพรรณและสัตว์ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมเขี้ยวและเขียนมาเป็นหนังสือแล้วด้วย มีชื่อว่า “ดัลมก้าไต” แปลว่า “จิตใต้สำนึก” และ “มรดกมอแกน” เรียกได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้ทำให้เยวชนมีความภูมิใจและภูมิใจในชุมชนต่างเป็นพลังหลักในการให้คำปรึกษาอย่างเต็มที่

- การจัดการกองทุนเงินกู้ยืม-ดำเนินกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มอาชีพทำวนให้ต่อเนื่อง กล่าวคือ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ชาวบ้านและกลุ่มเยาวชนได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาเพื่อเป็นเงินออมสำหรับชีวิตในอนาคต และได้จัดสรรเงินส่วนหนึ่งที่ได้มาจากเงินบริจาครวมถึงผลกำไรจากร้านอาหารมา จัดทำเป็นกองทุนเงินกู้ยืม โดยชาวทับตะวันจะมีการประชุมพูดคุยหารือและรายงานความคืบหน้าใน สถานการณ์การต่อสู้และกิจกรรมต่างๆ ทุกวันที่ 5 ของเดือน

- ป้าลาบและน้องอรวรรณ ได้ฝากข้อคิดเรื่อง การทำงานกลุ่มและการเป็นผู้เสียสละเพื่อ ชุมชนไว้อย่างน่าสนใจว่า “การเป็นแกนนำ ทำอะไรนั้น เราต้องอดทน มองโลกในแง่ดี เสียสละ อย่าท้อถอย ต้องตั้งใจทำให้สำเร็จ อาจถูกติ ถูกว่าร้ายได้ตลอด เพราะคนเขายัง ไม่เข้าใจ ฉะนั้นตัวเราเองต้องพิสูจน์ให้เขา เห็น เอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นพลังให้เราทำงาน

และทำทุกอย่างด้วยความโปร่งใส ถือว่าคำติต่างๆ เป็นสิ่งที่เราต้องปรับปรุงตัวเราให้ดีขึ้น” และป้า ลาบย้ำอีกว่า “การทำงานตรงนี้ ขอให้ทุกคนทำด้วยจิตสำนึก ทำด้วยหัวใจที่มีโดยไม่หวังผลตอบแทน แล้วทุกคนจะมีความสุข รวมถึงอยากให้ทุกคนออกมาทำงาน สละเวลาเพื่อชุมชน ไม่ใช่ไปปล่อยให้มีแต่ ผู้นำอย่างเดียว ทุกคนสามารถทำได้ หากมีจิตสำนึกเพื่อชุมชนของเรา”

● เยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมมอแกนบ้านทุ่งหว้า จ.พังงา

- พี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์ได้แวะเยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมมอแกนบ้านทุ่งหว้า เพื่อศึกษาการรวบรวม วัฒนธรรมและการจารีกรากเหง้าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมอแกน ทุกคนต่างดูและนี่ก็ย้อนถึง วัฒนธรรมที่ชุมชนมอแกนเกาะสุรินทร์ยังคงอยู่ไปพร้อมกัน กลุ่มผู้ขายบางคนมองว่าอุปกรณ์เครื่องมือ ทำมาหากิน เรือกำ เสาหล่อโพงและหลานนั้น มอแกนเกาะสุรินทร์ก็มีอยู่เช่นกันและสามารถใช้วัสดุบน เกาะทำได้อย่างสวยงามด้วย และวัฒนธรรมบางอย่างของ มอแกนทุ่งหว้านั้นต่างกับมอแกนที่ เกาะ เช่นการทำกระสอบ เพื่อใช้ในงานบุญเดือนสิบ มอแกนที่เกาะสุรินทร์บอกว่าไม่เคยทำ
- ทีมงานพบว่า การมาดูงานในศูนย์วัฒนธรรมตรงนี้ได้ทำให้มอแกนเกาะสุรินทร์ได้นึกย้อนถึงสิ่งที่ตนเอง มีอยู่ นึกถึงความเป็นหมู่บ้านของตนมากยิ่งขึ้นด้วย แต่อย่างไรก็ตามหลายคนเข้าใจสิ่งที่จารึกตามผนัง ศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้ได้ไม่ทั้งหมด ด้วยเพราะอ่านหนังสือไม่ได้ จึงเน้นการดูภาพและทีมงานจะช่วย อธิบายข้อมูลเพิ่มเติมให้บางส่วน

● กิจกรรมเรียนรู้ฐานและแลกเปลี่ยนกับเยาวชนตำบลปลา จ.พังงา

- กิจกรรมเรียนรู้ฐานได้เริ่มต้นขึ้นในช่วงหัวค่ำ ทีมงานได้ฉาย VDC เรื่อง “มารู้จักชาวเลกันเถอะ” และ “ชาวเลในประเทศไทย” ให้พี่น้องมอแกนทั้งสองชุมชนดูพร้อมกัน เพื่อเป็นการเปิดกิจกรรมและเข้าสู่เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อจากนั้นเยาวชนบ้านทับปลาได้ออกมาเล่าเรื่องราวประวัติชุมชน

และการก่อตั้งหมู่บ้านขึ้น พร้อมกับมีผู้เฒ่าผู้แก่คือตาवादและตาสามาให้ความรู้ในเรื่องประวัติน้องถิ่นเพิ่มเติม ส่วนพี่น้องมอแกน เกาะสุรินทร์ได้เล่าเรื่องวิถีวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเยาวชน โดยอธิบายภาพผ่านเครื่องฉายที่ทีมงานเตรียมมา

- ด้วยข้อจำกัดของชุมชนทับปลาที่มีงานศพถึง 2 งานในคืนวันที่ 20 ธันวาคมนี้ และมีกิจกรรมค่ายลูกเสือของนักเรียนต่างชาติอีกด้วย ทำให้ชาวบ้านทับปลาไม่ได้มาร่วมแลกเปลี่ยนกับ พี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์อย่างเต็มที่ ทีมงานจึงขอปิดกิจกรรมเร็วกว่าที่กำหนด

วันที่ 21 ธันวาคม 2550

- กิจกรรมเรียนรู้ฐานที่ชุมชนราไวย์ จ.ภูเก็ต

- ในชุมชนราไวย์นี้ พี่น้องมอแกนได้พูดคุยกันในเรื่องวิธีการทำมาหากินทางทะเล การรวมกลุ่มเพื่อต่อสู้เรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค โดยในช่วงแรกพี่น้องทั้งสองชุมชนได้ทำความรู้จักทักทายกันเบื้องต้น พี่นรินทร์ หยั่งปาน (ชาลีก) ได้บอกเล่า

ประวัติหมู่บ้านและข้อมูลพื้นฐานชุมชนราไวย์ให้ทราบ และทีมงานได้แบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่มเพื่อกระจายกันไปดูสภาพชุมชนก่อนกลับมาพูดคุยในรายละเอียด แกนนำชุมชนและชาวบ้านนับสิบคนได้พามอแกนเกาะสุรินทร์ไปดูสถานที่ต่างๆ ในชุมชน ได้แก่ หลาของชุมชน ที่ตั้งหลอโงงเก่า บ่อน้ำประจําหมู่บ้านทั้งฝั่งของอุรุกลาไวย์และ มอแกน ภายหลังการดูสภาพชุมชนแล้ว แต่ละกลุ่มได้กลับมาพูดคุยซักถามแลกเปลี่ยนกัน

- บรรยายการพูดคุยเต็มไปด้วยความเป็นกันเอง มีการแบ่งวงคุยเป็น

- 3 วง คือวงผู้ใหญ่ 2 วงและ วงเด็ก 1 วง แต่ละกลุ่มมีการพูดคุยซักถามแลกเปลี่ยนตามความสนใจ พี่นรินทร์ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องการรวมกลุ่มของชาวราไวย์เพื่อต่อสู้ในเรื่องที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค ด้วยเพราะทุกวันนี้ชาวราไวย์ซึ่งมีประชากรนับพันคน และส่วนใหญ่มีบัตรประชาชนเป็นคนไทย แต่กลับไม่ได้รับการดูแลเช่นเดียวกับคนไทย เด็กๆหลายคนถูกเพื่อนล้อ ถูกดูถูกว่าเป็นชาวเล สกปรก เมื่อซื้อขายสัตว์ทะเล เปลือกหอยให้กับพ่อค้าคนไทยก็ถูกกดขี่ราคา ทุกวันนี้ไม่มีที่ดินอยู่อาศัย ถูกนายทุนขับไล่ รวมถึงไม่มีห้องน้ำ ห้องส้วมที่มิดชิด ชาวบ้านต้องไปถ่ายที่หน้าหาด ไม่มีไฟฟ้าใช้ บางบ้านต้องใช้เทียน ใครที่พอมีสตางค์ก็จะต่อไฟปั่นเข้ากับบ้านเพื่อน ส่วนน้ำใช้จะมีบ่อน้ำประจำหมู่บ้าน ทว่าก็อยู่ห่างไกล บ่อน้ำเดิมซึ่งเคยดื่มกินได้ก็ถูกผลกระทบจากบ่อทิ้งทำให้น้ำเสีย ใช้ไม่ได้อีก ส่วนบ่อน้ำของฝั่งมอแกนใช้ก็ต้องข้ามถนนไป ซึ่งเกิดความลำบากและไม่ปลอดภัยสำหรับเด็กที่ข้ามถนนไปมาอย่างมาก ส่วนน้ำดื่มก็ต้องซื้อกิน จากปัญหาที่รุมเร้าทุกทาง พี่นรินทร์และแกนนำชุมชนราไวย์คนอื่นๆ ได้หาทางออกด้วยการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่รวมตัวกันเพื่อพิทักษ์สิทธิของตน และเรียกร้องในสิทธิขั้นพื้นฐานที่พวกเขาควรได้รับ
- ภายหลังสิ้นนามิ มีความช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ เข้ามาจำนวนมาก ทำให้พี่นรินทร์ได้มีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายในเวทีสัมมนาต่างๆ และได้รวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อต่อสู้พิทักษ์สิทธิของตน รวมตัวเป็นเครือข่ายชาวมอแกนบ้านราไวย์ พี่นรินทร์ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าจากปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ทุกคนในหมู่บ้านจึงคิดรวมตัวกัน การรวมกลุ่มเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ แล้วค่อยขยายไปที่ละน้อย ที่บ้านราไวย์นี้ได้มีการพูดคุยเรื่องกลุ่มมาร่วม 10 ปีแล้ว แต่กลุ่มก็ยังไม่เข้มแข็งมากนัก
  - พี่นรินทร์ได้ทิ้งท้ายให้พี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์ฟังว่า “พี่น้องจากเกาะสุรินทร์ ไม่ต้องท้อและขอให้เริ่มต้นทำกลุ่มของตน เพื่อชุมชน เพื่อลูกหลาน และหากมีอะไรให้พี่น้องจากราไวย์ช่วยก็พร้อมเสมอ ทุกคนที่นี่ก็เป็นห่วงพี่น้องจากเกาะสุรินทร์อย่างมาก เมื่อครั้งได้ข่าวมาว่าถูกไล่ที่ หลายคนพยายามต่อและหาต้นตอของข่าวว่ามีข้อเท็จจริงอย่างไร ทุกคนเป็นห่วงและขอให้พี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์รวมตัวกันให้ได้”

● **กิจกรรมทัศนศึกษา สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ในสถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเลและป่าชายเลน จ.ภูเก็ต (ศูนย์ชีวะ ภูเก็ต)**

- ทีมงานได้พาพี่น้องมอแกน ไปทัศนศึกษาที่สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ในศูนย์ชีวะ ภูเก็ตด้วย โดยได้รับเกียรติจากเจ้าหน้าที่ในศูนย์ฯ เป็นผู้นำชมและให้ความรู้เรื่องสัตว์ต่างๆ ทั้งในน้ำจัดและ

น้ำเค็ม การมาทัศนศึกษาที่นี้ทำให้กลุ่มเด็กมอแกน มีความตื่นเต้น ต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า ชอบสถานที่นี้มากเป็นพิเศษ เพราะได้เห็นสัตว์ทะเลที่ตนเองไม่เคยเห็น ส่วนสัตว์ทะเลบางชนิดที่เด็กๆ เห็นนั้น พวกเขาจะนำไปเปรียบเทียบกับที่มีในเกาะสุรินทร์ หลายคนสามารถบอกได้ว่าสัตว์น้ำนั้นๆ มีลักษณะนิสัยอย่างไร มีพฤติกรรมการกินอยู่อย่างไร ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ใหญ่ต่างก็มีความสนใจสัตว์ทะเลเหล่านี้มากเช่นเดียวกับเด็ก สัตว์หลายชนิดกลุ่มผู้ใหญ่มีความรู้เป็นอย่างดี และส่วนใหญ่จะรู้จักชื่อสัตว์เหล่านี้ในภาษามอแกน รวมถึงรู้ลักษณะนิสัย พฤติกรรมการกิน การอยู่อาศัยของสัตว์นั้นๆ เป็นอย่างดี ทว่ามีสัตว์บางชนิดที่ มอแกนได้รับความรู้และประโยชน์เพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ เช่นการนำไฟฟ้าจากปลาไหลมาใช้ รวมถึงการสร้างความเข้าใจในวิถีอนุรักษ์ร่วมกัน เหล่านี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการได้มาเรียนรู้โลกของสัตว์ทะเล ณ ศูนย์ชีว ภูเก็ตแห่งนี้

● กิจกรรมเรียนรู้ดูงานบ้านท่าฉัตรไชย (แหลมหลา) จ.ภูเก็ต

- พี่น้องมอแกนจากเกาะสุรินทร์ได้เคยมาดูงานที่บ้านท่าฉัตรไชยเมื่อปี 2548 ได้พบเห็น

กิจกรรมการรวมกลุ่มทำอุ้งต่อเรือ และจัดตั้งกองทุน ประมงและสหกรณ์ โดยเริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อเดือน กรกฎาคม 2548 กลุ่มดังกล่าวเกิดจากผลพวงของเหตุการณ์สึนามิ ที่มีหน่วยงานจำนวนมากเข้ามาช่วยเหลือชาวบ้าน แต่ความช่วยเหลือไม่ทั่วถึง กลุ่มจึงคิดกันว่าจะต้องรวมกลุ่มกันปัญหาต่างๆ จึงจะยุติ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาต่างๆ เริ่มแรกมีสมาชิก 17 คน ปัจจุบันมี

สมาชิก 35 คน กลุ่มนี้จะมีการประชุมทุกวันๆ ที่ 10 ของเดือน โดยเป็นการมาพูดคุยปรึกษาหารือกันและตั้งเป้าหมายว่าจะรวมกลุ่มกันเพื่อให้พึ่งตนเองได้ และไม่ต้องคอยเงินสนับสนุนจากใคร

- การมาเรียนรู้ดูงานครั้งนี้ ได้พามอแกนคนอื่นๆ มาเรียนรู้เพิ่มเติมและติดตามความก้าวหน้าของการรวมกลุ่มที่นี้ ทีมงานได้พบการรวมกลุ่มของพี่น้องมอแกนบ้านท่าฉัตรไชยที่มีเข้มแข็งมากขึ้น มีกิจกรรมกลุ่มที่เติบโตและขยายกิจกรรมเพิ่มเติมไปจากเดิม กล่าวคือได้สร้างกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ปัจจุบันมีเงินออมของสมาชิกรวมกันเป็นเงินทั้งหมด 60,000 บาทและจัดตั้งกองทุนข้าวสารขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิก ให้สามารถซื้อข้าวราคาถูกและมีคุณภาพดีได้ แทนที่จากเดิมสมาชิกซื้อข้าวกินที่ละกิโล แต่เมื่อมีการตั้งกองทุนข้าวสาร สมาชิกได้เปลี่ยนมาซื้อข้าวเป็นกระสอบทำให้ประหยัดเงินไปได้อย่างมาก ซึ่งแกนนำกลุ่ม คือพี่วินุญ ตูหรัน ได้เล่าให้ฟังว่า เงินออมและกองทุนข้าวสารตรงนี้จะ

สวัสดิการของสมาชิกเอง เป็นเหมือนหลักประกันให้ชีวิตมีความมั่นคงขึ้น และกลุ่มมีแผนต่อไปว่าจะขยายกิจกรรมเพิ่มขึ้นอีก โดยจัดทำกองทุนน้ำมันเพื่อให้สมาชิกได้ใช้น้ำมันราคาถูก

○ เนื่องด้วยเวลาในการแลกเปลี่ยนช่วงนี้น้อย เพราะทีมงานมาถึงชุมชนค่อนข้างเย็นแล้ว ทำให้บรรยากาศการพูดคุยซักถามจึงไม่เกิดขึ้นมากนัก และพี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์ยังไม่ค่อยกล้าพูดมากนัก แต่อย่างไรก็พบว่าหลายคนเห็นความสำคัญของการตั้งกองทุนข้าวสารและอยากทราบรายละเอียดการจัดการเพิ่มเติม ซึ่งหากมีเวลามากกว่านี้ น่าจะทำให้พี่น้องทั้งสองชุมชนได้เรียนรู้กันมากขึ้นอย่างแน่นอน

○ ในช่วงหัวค่ำ พี่น้องมอแกนทั้งสองชุมชนได้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมขึ้น โดยทีมงานของบริษัทพาโนรามาได้ฉายภาพเคลื่อนไหวเกี่ยวกับ วิถีวัฒนธรรมของมอแกนที่เกาะสุรินทร์ให้ชาวมอแกนทำฉัตรไชยดูก่อน เพื่อเป็นการเปิดประเด็นการพูดคุย หลังจากนั้นจึงเป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนถามทุกข์สุขของกันและกัน และให้พี่น้องมอแกนจากเกาะสุรินทร์ได้มาอธิบายรูปวิถีชีวิตของมอแกนให้พี่น้องที่ทำฉัตรไชยฟัง นอกจากนี้ยังได้เปิด VCD ชาวเลสามกลุ่มให้ดูด้วย ทว่าบรรยากาศช่วงการพูดคุยนั้นไม่สามารถควบคุมเสียงที่พี่น้องต้องการสื่อสารกันเองในวงคุยย่อยได้ ทีมงานจึงได้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมเป็นการแสดงศิลปะการร้องรำของแต่ละชุมชนแทน ทำให้ทุกคนมีความสุขสนุกสนานกับบรรยากาศอันครื้นเครงเป็นอย่างมาก

วันที่ 22 ธันวาคม 2550

● **เดินชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ณ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติทางทะเล**

จ.ภูเก็ต ทีมงานได้ใช้เวลาช่วงเช้ามืดจะเข้าสู่เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนหินลูกเดียว ไปเดินชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนของอุทยานแห่งชาติทางทะเล จ.ภูเก็ต ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อปี 2538 เส้นทางนี้มีนักเรียนในชุมชนใกล้เคียงมาเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติอยู่อย่างต่อเนื่อง ใช้เวลาเดินชมประมาณ 1 ชั่วโมง ตลอดทางจะมีป้ายสถานีสื่อ

ความหมายให้ผู้เยี่ยมชมได้ทำความเข้าใจ ทีมงานจึงได้แบ่งมอแกนเป็น 3 กลุ่ม และขอให้แกนนำชาวบ้านหินลูกเดียว กลุ่มเยาวชนและเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิชุมชนไท มาเป็นไกด์อธิบายสถานที่ต่างๆ ซึ่งทำให้พี่น้องมอแกนเกาะสุรินทร์ได้เข้าใจป้ายสื่อความหมายมากยิ่งขึ้น จากการสังเกต ทีมงานพบว่ามอแกนเกาะสุรินทร์ มีความรู้ในเรื่องพืชพรรณ และสัตว์ในป่าชายเลนอยู่ไม่น้อย และสามารถบอกเล่าถึงประโยชน์ของพืชต่างๆ วิธีการหาสัตว์ในป่าชายเลนมาประกอบอาหารได้ ทว่า

การมาเดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติในครั้งนี้ทำให้พวกเขาได้รู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของป่าชายเลนที่นอกเหนือจากความรู้ที่ตนเองมีอยู่เพิ่มขึ้นไปอีก และหลายคนสนใจอยากกลับไปปลูกป่าชายเลนและต้นไม้บนเกาะสุรินทร์ด้วย

- กิจกรรมเรียนรู้ฐานที่ชุมชนหินลูกเดียว จ.ภูเก็ต
  - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ชุมชนหินลูกเดียว

กิจกรรมเรียนรู้ที่ชุมชนหินลูกเดียว เริ่มต้นด้วยการที่ผู้เฒ่าผู้แก่หญิงชายมอغلคนมาร้องเพลงต้นหยงและรำรำต้อนรับพี่น้องมอغلเกาะสุรินทร์ เรียกได้ว่าเป็นการสร้างบรรยากาศการพูดคุยที่ได้รสชาติเป็นอย่างมาก เมื่อร้องเพลงจบไป 2 เพลง จึงเปิดวงในการพูดคุย แกนนำชาวบ้านหินลูกเดียวโดยการนำของป้าเปลี่ยน พี่บุญช่วย พี่ดวงได้แนะนำ

ชุมชน บอกเล่าถึงประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน และความสำคัญของพ่อตาหินลูกเดียว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวหินลูกเดียวนับถืออยู่ รวมถึงข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ทำให้วงคุยมีบรรยากาศที่เป็นกันเองอย่างมาก พี่น้องมอغلต่างอยากรู้ถามพูดคุยกันเอง ต่อจากนี้ได้เปิดเข้าสู่การเรียนรู้ในกิจกรรมกลุ่มของชุมชนหินลูกเดียว แกนนำชุมชนได้ให้ข้อมูลว่า ในชุมชนได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ผู้ใหญ่ ออมทรัพย์เด็ก จัดกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม มีการสอนให้เด็กและเยาวชนมาเรียนร้องรำวงเงี้ยว ซึ่งปัจจุบันได้ไปแสดงในเวทีต่างๆ หลายเวทีแล้ว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมกลุ่มอาชีพเสริมการทำเรือจำลอง และกิจกรรมปลูกป่าชายเลนอีกด้วย

แกนนำชุมชนให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า พื้นที่ชุมชนหินลูกเดียวนี้นี้จะถูกผนวกให้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติสิรินาถ ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าต่อไปลูกหลานจะไม่มีที่อยู่อาศัย จึงได้รวมกลุ่มกันต่อสู้ เพราะมองว่าพวกเขาอาศัยอยู่ในแถบนี้มานานับ 100 ปีแล้ว ชาวหินลูกเดียวได้ร่วมมือเป็นเครือข่ายกับเครือข่ายสิทธิคนจนพัฒนาเมืองภูเก็ต และร่วมกันต่อสู้ในประเด็นที่ดินและความยากจน ชาวบ้านจึงได้มีกิจกรรมปลูกป่าอยู่ตลอด และทำให้เจ้าหน้าที่รัฐเห็นว่าชาวบ้านสามารถรักษาป่าได้ ทำให้สามารถต่อรองขอที่ดินอยู่อาศัยมาได้จำนวน 3 ไร่ 2 งาน ชาวหินลูกเดียวมองว่าการรวมกลุ่มตรงนี้เป็น การพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนว่าพวกเขาสามารถรักษาป่าได้จริง

การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในช่วงหลังสึนามิ พี่ดวงให้ข้อมูลถึงที่มาที่ไปของกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรมตรงนี้ว่า “สำหรับพี่น้องมอغلคนเรานี้ ก็เป็นที่ทราบกันดีว่า เราถูกดูถูกอย่างมาก เมื่อคนไทยเข้ามาในชุมชนก็ไม่อยากพูดคุยด้วย จะวิ่งเข้าไปในบ้าน เพราะเกรงว่าเขาจะดูถูกต่าง ๆ นานา เหล่านี้ทำให้มอغلคนไม่กล้าพูด กล้าแสดงออก มาในช่วงหลังสึนามิ มีผู้ให้ความสนใจมอ

แกนมากขึ้น และเราก็ได้ฟื้นฟูภาษา ศิลปะการร้องรำในชุมชนขึ้นมา และสอนให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ เราได้นำเยาวชนไปแสดงตามงานต่างๆ และปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับมากขึ้น เหล่านี้ก็ทำให้เรามีใจในสิ่งที่เราเป็น และเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของเรามากขึ้น”

สำหรับการรวมกลุ่มตรงนี้ พี่ดวง แก่นนำชุมชนหินลูกเดียวให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “เราเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ก่อน การรวมกันแค่ 3-4 คนก็ทำได้แล้ว ไม่ต้องทำอะไรใหญ่โต ทำงานต่างๆ ตามกำลังที่เรามี เราใช้การออมทรัพย์เป็นเครื่องมือให้เกิดการรวมกลุ่ม เป็นการแสดงพลังของชุมชนเรา และไม่จำเป็นต้องเน้นให้ได้ยอดเงินจำนวน

มากๆ จุดหลักที่สำคัญของสมาชิกคือต้องมีใจเสียสละ ทำเพื่อคนอื่น ต้องการเห็นชุมชนเข้มแข็งโดยไม่คำนึงถึงค่าจ้าง ค่าตอบแทน และการมาดูงานตรงนี้ อยากให้พี่น้องเกาะสุรินทร์นำการทำงาน of ชุมชนต่างๆ ไปปรับใช้ให้เหมาะกับชุมชน การเริ่มต้นจากการดูงานอย่างนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เราต้องดูตัวอย่างจากที่อื่นให้เข้าใจก่อน แล้วค่อยๆ มาปรับใช้ ค่อยๆ เรียนรู้ไม่ต้องรีบ”

- **ร่วมงาน 3 ปี สีนามิกับการฟื้นฟูชีวิตผู้หญิงและเด็ก ณ บ้านไอทีวี (ITV) จ.พังงา**

พี่น้องมอแกนได้ร่วมฟังเสวนาหัวข้อ “ความรุนแรง เรื่องใกล้ตัวที่ไม่ธรรมดา” และร่วมชมละครสะท้อนสังคมเพื่อยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก จากการมาร่วมในเวทีเสวนาช่วงหนึ่งนี้ทำให้พี่น้องมอแกน เกาะสุรินทร์ได้ซึมซับเรื่องการไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กอยู่ไม่น้อย เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์ สนใจสื่อละครจากกลุ่มเยาวชนเป็นพิเศษ และสะท้อนกับทีมงานว่า “ไม่อยากให้ผู้ใหญ่กินเหล้าเมา เพราะพูดไม่รู้เรื่อง และชอบมาตบตีเมียและลูก”

- **กิจกรรมสรุปสิ่งที่ได้จากการดูงาน และการวางแผนพัฒนาชุมชนเบื้องต้น**

ณ ห้องประชุม อาคารอเนกประสงค์
บ้านชัยพัฒนาสหภาพชาวไทย (ทุ่งรัก)

- **สรุปกิจกรรมเรียนรู้ดูงาน**

- ทีมงานได้สรุปกิจกรรมการดูงานในแต่ละชุมชนให้พี่น้องมอแกนฟังอีกครั้ง ด้วยการฉายภาพถ่ายการเยี่ยมชมชุมชนต่างๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น พร้อมกับเน้นย้ำ

ประเด็นที่ได้เข้าไปเรียนรู้ในแต่ละชุมชน เช่น เรื่องการรวมกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กองทุนข้าวสาร การต่อสู้เพื่อสิทธิต่างๆ ในแต่ละชุมชน เป็นต้น

- เล่นเกมถามตอบชิงรางวัล

- ในระหว่างการสรุปกิจกรรมจากภาพถ่ายนี้ ทีมงานได้ตั้งคำถามเพื่อให้มอแกนตอบ พร้อมกับให้รางวัล ทำให้บรรยากาศมีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

- แบ่งกลุ่มประเมินผลกิจกรรมและมองอนาคตของชุมชนร่วมกัน

- ทีมงานได้แบ่งกลุ่มมอแกนเป็น 3 กลุ่มแล้วให้ประเมินผลกิจกรรมดูงานในช่วง 4 คืน 5 วันที่ผ่านมาว่ารู้สึกนึกคิดอย่างไร มีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างและจะนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้กับชุมชนอย่างไร โดยทีมงานคอยเป็นพี่เลี้ยงซักถามและคอยจดประเด็นให้

หากกลุ่มใดเขียนหนังสือไม่
คล่อง

- ประเมินผลกิจกรรมดูงาน

- จำนวนคนที่มาดูงาน

- กลุ่มมาม่งเห็นว่า จำนวนคนที่มาประมาณ 25 คนตรงนี้ มีความพอดีแล้ว โดยอยากให้ทั้งกลุ่มผู้หญิงผู้ชายและเด็กคละกัน โดยผู้หญิงมาเท่าๆ กับผู้ชาย ส่วนจำนวนเด็กควร

น้อยกว่าผู้ใหญ่เพราะจะได้ดูแลได้ทั่วถึง การมาดูงานกันหลายคนอย่างนี้เป็นสิ่งดีเพราะจะได้ช่วยกันคิด และควรพาเด็กมาด้วย จะทำให้เด็กได้ฝึกตัวเอง เป็นการมาเรียนรู้ร่วมกันกับผู้ใหญ่ กลุ่มมาม่งย้ำว่า อยากให้ผู้หญิงมาเห็นด้วยตนเอง เพราะการไปบอกเล่าสิ่งใด ไม่ดีเท่ากับการได้เห็นด้วยตาตนเอง

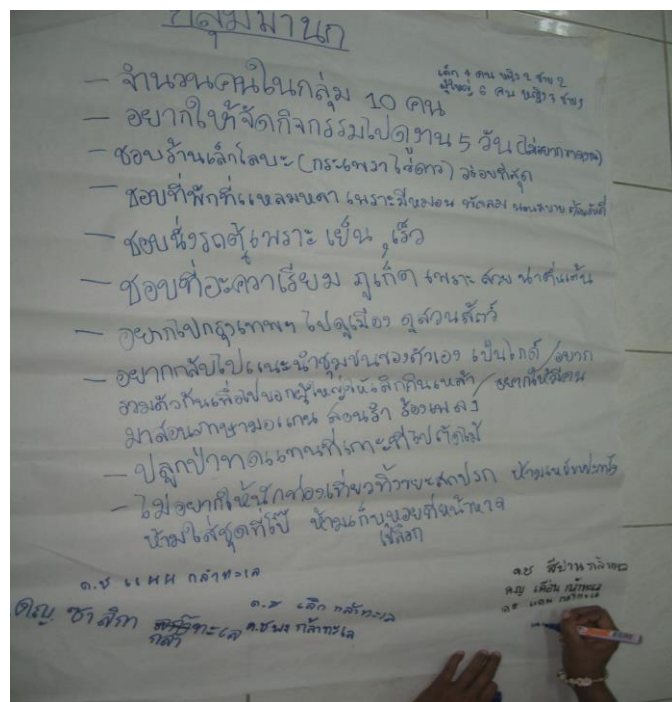
- กลุ่มจีจุ่ม เห็นว่าจำนวนคนประมาณ 15-18 คน น่าจะเหมาะสมกว่า เพราะคนที่มาครั้งนี้มีมากเกินไป ควบคุมยาก และไม่ยากให้คนกินเหล้ามาดูงาน เพราะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ทำให้ขายหน้า

- ระยะเวลา

- กลุ่มมาม่ง มองว่าระยะเวลามาดูงานนี้พอดีแล้ว 4 คืน 5 วัน และอยากให้จัดดูงานวันละ 2 ชุมชน ถ้าดูชุมชนละ 1 วันนั้นเป็นเวลามากเกินไป

- กลุ่มจีจุ่มมองว่าอยากให้มียุทธศาสตร์ดูงานประมาณ 3 คืน 4 วันก็เพียงพอแล้ว

- กลุ่มมานก อยากให้จัดกิจกรรมดูงาน 5 วัน
- อาหาร/ที่พัก/สถานที่ดูงาน
  - กลุ่มมาม่งบอกว่า อาหารที่จัดให้นั้น บางมื้ออร่อยมาก บางมื้อไม่ค่อยอร่อย ชอบกินหมูคั่วพะไล่มาก ไม่ชอบแกงลูกชิ้นปลา อยากให้จัดกาแฟในช่วงเช้าก่อนกินข้าวด้วย เพราะปกติมอแกนจะกินกาแฟก่อนอาหารเช้า
  - กลุ่มมาม่ง ให้ข้อคิดเห็นเรื่องที่พักที่ ชอบนอนรวมกันกับเพื่อนๆ มากกว่า อยากให้มีมุ้งและยากันยุงด้วย เพราะบ้านแต่ละแห่งยุ่งเยอะ นอนไม่ค่อยหลับ ไม่อยากนอนบ้านชาวบ้านเพราะเกรงใจกลัวรบกวนเขา เวลากินข้าวก็กลัวว่าเจ้าของบ้านจะไม่พอกิน ทำให้

กินไม่ค่อยอิ่ม สำหรับที่พักนั้น อยากให้มีห้องน้ำ ห้องส้วมเพียงพอด้วย จะได้ไม่ต้องต่อคิวกันนาน

- กลุ่มจีจุ่ม บอกว่าอาหารแต่ละมื้อกินอิ่ม อร่อยมาก และอยากให้จัดกาแฟหลังกินอาหารด้วย ส่วนที่พักแต่ละที่ก็ดีแล้ว แต่อยากให้มีมุ้งกางด้วยเพราะยุ่งเยอะ นอนไม่ค่อยหลับ
- กลุ่มมานก บอกว่าชอบที่พักที่บ้านแหลมหลา เพราะมีหมอน พัดลม ทำให้นอนสบายและชาวบ้านก็ต้อนรับดีมาก

- แต่ละชุมชนที่ไปดำเนินงานต้อนรับดีมาก ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการรวมกลุ่มเป็นอย่างดี
- ยานพาหนะ
  - รถที่เข้ามาช่วงแรกเก่าไป รถที่เข้าคั้นใหม่นั้นดีแล้ว และอยากให้เช่ารถที่ราคาถูกกว่านี้
  - ชอบนั่งรถตู้มากกว่า เพราะเย็นสบายและถึงเร็ว
- สถานที่ที่อยากไปดำเนินงานครั้งหน้า
  - อยากไปชุมชนอุรุลลาไว้อย่างบ้าง และอยากกลับมาเยี่ยมหมู่บ้านมอแกน เช่นที่แหลมหลา ราไวย์ และหินลูกเดียวอีก เพราะที่นี่ชาวบ้านพูดเก่ง ทำให้ได้คิด และสนุกเวลามีการร้องเพลงด้วย พี่น้องที่นี่ก็ต้อนรับดีมาก
  - ไม่อยากไปเที่ยวอย่างเดียว อยากรู้ด้วยว่าหมู่บ้านอื่นๆ เขาทำอะไรบ้าง ทำให้เราได้คิดมากขึ้น
  - ชอบไปดูควอเรียม เพราะสวย น่าตื่นเต้น
- สิ่งที่ยากรู้และดูงานในครั้งหน้า
  - ยากรู้เรื่องกลุ่มออมทรัพย์มากขึ้น
  - อยากไปดูชนเผ่าต่างๆ ทางภาคเหนือบ้าง
  - อยากไปดูการรวมกลุ่มต่างๆ ของชุมชนอื่นๆ นอกจากที่จัดให้อีก
  - อยากไปร่วมงานลอยเรือของพี่น้องมอแกน และอุรุลลาไว้อื่นๆ ด้วย
  - อยากไปเที่ยวสวนสัตว์ที่กรุงเทพฯ (กลุ่มเด็กๆ ขอมมา)
- สิ่งที่ยากนํากลับไปพัฒนาหมู่บ้าน
  - กลุ่มมาม่ง จะเก็บขยะรอบหมู่บ้านและหน้าหาด สัปดาห์ละ 1 ครั้ง
  - อยากร่วมกันสร้างห้องน้ำ
  - อยากตั้งกลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรม ร้องเพลงมอแกนและเล่นดนตรีพื้นบ้าน โดยจะให้ผู้ใหญ่คือลุงดุนุ่นเป็นผู้สอน และสมาชิกในกลุ่มมาม่งจะเป็นนักเรียน และกลุ่มเยาวชนก็อยากให้ผู้ใหญ่สอนเล่นดนตรีและร้องเพลงมอแกนด้วย
  - อยากรวมกลุ่มออมทรัพย์ไว้เป็นกองทุนซ่อมเรือหัวโทง
  - อยากทำหลุมขยะประจำหมู่บ้าน
  - อยากให้ผู้ใหญ่เลิกกินเหล้า
  - อยากปลูกป่าโกงกางหน้าอ่าวบอนเพื่อกันคลื่น
  - อยากช่วยกันปลูกป่าทดแทนต้นไม้ที่ถูกตัดไป

➤ การร่างกฎ กติกาในชุมชนร่วมกัน

- ห้ามมีเหล้าในหมู่บ้าน ห้ามคนซื้อ คนขายและกินในหมู่บ้าน และห้ามอุทยานขายเหล้าให้มอแกน หากมีการฝ่าฝืนให้อุทยานนำตำรวจมาจับ
- ห้ามเล่นไฟในหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนจะนำตำรวจมาจับ
- ห้ามทุกคนทิ้งขยะในหมู่บ้านและหน้าหาด
- ติดป้ายทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ห้ามนักท่องเที่ยวแจกเหล้าชาวมอแกน และห้ามนำขยะมาทิ้งในหมู่บ้าน อยากให้ติดป้าย 2 จุด คือแถบบ้านตัดและบริเวณกระท่อมนิทรรศการ
- ให้นักท่องเที่ยวกลับออกจากหมู่บ้านภายใน 6 โมงเย็น
- ห้ามนักท่องเที่ยวเก็บเปลือกหอย ปะการังและห้ามเหยียบปะการัง
- ห้ามนักท่องเที่ยวแต่งตัวในชุดว่ายน้ำเข้าหมู่บ้าน

หลังจากการประชุมสรุปกิจกรรม พี่น้องมอแกนและทีมงานเข้าที่พัก ณ บ้านชัยพัฒนา สภาภาคใต้ (ทุ่งรัก) ตามอัยยาศัย เข้ารุ่งขึ้นของวันที่ 23 ธันวาคม 2550 พี่น้องมอแกนและทีมงานได้เดินทางไปตลาดกระบี่เพื่อซื้อของใช้จำเป็น เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ และเดินทางกลับเกาะสุรินทร์โดยสวัสดิภาพ

ภาคผนวก

มีรายชื่อดังนี้คือ

1. ดร.นฤมล	อรุณทัย	หัวหน้าโครงการนำร่องอันดามัน
2. นายทักษิณ	สายสร	ทีมงานโครงการนำร่องอันดามัน
3. น.ส.จิระวรรณ	บรรเทาทุกข์	ทีมงานโครงการนำร่องอันดามัน
4. น.ส.กิ่งแก้ว	บัวเพชร	ทีมงานโครงการนำร่องอันดามัน
5. น.ส.ภคิภา	ผลรักษ์	ทีมงานโครงการนำร่องอันดามัน
6. นายยูกิ	ชูชุกิ	นักศึกษาปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยโซเฟีย ประเทศญี่ปุ่น
7. นายชาลามะ	กล้าทะเล	ผู้อาวุโส มอแกนเกาะสุรินทร์
8. นายอะกู	กล้าทะเล	ผู้อาวุโส มอแกนเกาะสุรินทร์

9. นายดูนุ่น	กล้าทะเล	ผู้อาวุโส มอแกนเกาะสุรินทร์
10. นายเงย	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
11. นายนาย	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
12. นายสุทัต	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
13. นายญาโณะ	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
14. นายป่าตอย	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
15. นายตาเทพ	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
16. นายตาลิด	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
17. นายมง	กล้าทะเล	กลุ่มนำร่อง มอแกนเกาะสุรินทร์
18. นายเจี้ยว	กล้าทะเล	มอแกนเกาะสุรินทร์
19. นายตาบู่	กล้าทะเล	ชาวมอแกนเกาะสุรินทร์
20. นายลินจง	กล้าทะเล	มอแกนเกาะสุรินทร์
21. นางแคล่ง	กล้าทะเล	อาสาสมัครสาธารณสุข มอแกนเกาะสุรินทร์
22. นายจ้าว	กล้าทะเล	ผู้อาวุโส มอแกน บ้านชัยพัฒนา (ทุ่งรัก)
23. นางจรีย์	กล้าทะเล	อาสาสมัครสาธารณสุขมอแกน บ้านชัยพัฒนา (ทุ่งรัก)
24. น.ส.ดุม	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกน บ้านชัยพัฒนา (ทุ่งรัก)
25. น.ส.จุก	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
26. ด.ญ.เดือน	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
27. ด.ญ.ชาลีเก่า	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
28. ด.ช.เนน	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
29. ด.ช.สีปาน	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
30. ด.ช.แดน	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
31. ด.ช.เล็ก	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
32. ด.ช.พงษ์	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกนเกาะสุรินทร์
33. ด.ญ.แองจี้	กล้าทะเล	เยาวชนมอแกน บ้านชัยพัฒนา (ทุ่งรัก)
34. นายชูเกียรติ	จันทา	พนักงานขับรถ
35. นายสุธรรม	ทองเล็ก	พนักงานขับรถ
36. นายลิบ	บุญเลี้ยง	พนักงานขับรถ